

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Kvartalni izvještaj o praćenju suđenja za ratne zločine

Izvještajno razdoblje: travanj – lipanj 2013.

Srpnja 2013.

SADRŽAJ

SAŽETAK

ŠIRI KONTEKST

Poboljšanje odnosa hrvatskih i srbijanskih vlasti

Začuđujuće odluke Vlade RH

Europski uhidbeni nalog

Nepremnost da se pitanje naknade parničnih troškova riješi u cijelosti

SUDSKI POSTUPCI

Nepravomoćne presude raspravnih vijeća Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju

Procesuiranje zločina u regiji: Protokol o suradnji između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine – otvaranje puta ka efikasnom procesuiranju počinitelja zločina

Praćeni postupci u Hrvatskoj

Postupci protiv pripadnika hrvatskih postrojbi

Prvostupanjske presude

Prva nepravomoćna osuda za „Oluju“ – zbog ubojstva dvoje starih srpskih civila i jednog zarobljenog srpskog vojnika samo 5 godina i 10 mjeseci zatvora!

Trojica pripadnika „Puma“ nepravomoćno oslobođeni optužbe za ubojstvo civila tijekom akcije „Južni potez“

Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Sjednice žalbenih vijeća VSRH

Postupci protiv pripadnika srpskih postrojbi

Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Sjednice žalbenih vijeća VSRH

Istrage i optužnice

OBEŠTEĆENJE ŽRTAVA I ČLANOVA NJIHOVIH OBITELJI

Postupci za naknadu štete zbog smrti bliske osobe – potreba postizanja nagodbi kako bi se prestalo viktimizirati žrtve

Status civilnih žrtava – niti u trenutku ulaska RH u EU nije adekvatno riješen status civilnih žrtava rata

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

I. SAŽETAK

Razdoblje obuhvaćeno ovim izvještajem neposredno prethodi 1. srpnju 2013. – danu ulasku Republike Hrvatske (RH) u Europsku uniju (EU).

Unatoč ispunjavanju brojnih pretprijetnih kriterija nužnih za ulazak u EU, RH nije riješila neka važna pitanja vezana uz rat i poraće: velik je broj neprocesuiranih ratnih zločina, nije zadovoljavajuće riješena naknada troškova izgubljenih parnica obiteljima usmrćenih niti su primjereno obeštećene civilne žrtve rata.

Krajem lipnja izmijenjen je *Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije*. Načelno smatramo da počinitelje svih kaznenih djela treba privesti pravdi. Ne smatramo opravdanim uvođenje bilo kakvog vremenskog ograničenja u primjeni europskog uhiđenog naloga.

U sudskoj su se praksi pokazale slabosti novog Kaznenog zakona, koji može biti blaži za počinitelje ratnog zločina silovanjem od prijašnjeg zakona, pa tražimo od zakonodavca da razmotri njegove izmjene.

Za ratne zločine počinjene tijekom i nakon „Oluje“ još uvijek nitko nije pravomoćno osuđen. Iako je u lipnju donesena prva prvostupanjska osuđujuća presuda za ratni zločin počinjen prije ili nakon „Oluje“, izrečena kazna u tome predmetu zasigurno neće pridonijeti satisfakciji članova obitelji brojnih žrtava „Oluje“.

S druge strane, pozitivnim ocjenjujemo poboljšanje odnosa hrvatskih i srbijanskih vlasti, koje može pridonijeti učinkovitom procesuiranju ratnih zločina, kao i potpisivanje Protokola o suradnji u procesuiranju počinitelja ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i zločina genocida između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

II. ŠIRI KONTEKST

A. Poboljšanje odnosa hrvatskih i srbijanskih vlasti

Kako bi se smanjila nekažnjivost počinitelja zločina, nužan je napredak u suradnji između pravosudnih tijela država u regiji. Suradnja najznačajnijih političkih aktera preduvjet je dobroj suradnji u svim sferama, pa tako i suradnji u procesuiranju ratnih zločina. Tijekom drugog tromjesečja 2013. postignut je napredak u političkim odnosima između RH i Republike Srbije: travanjskim posjetom potpredsjednika srbijanske vlade Aleksandra Vučića Hrvatskoj, potaknutim pronalaskom masovnih grobnica u vukovarskom prigradskom naselju Sotinu i potrebom rješavanja pitanja nestalih, te prisustvom predsjednika i premijera Republike Srbije Tomislava Nikolića i Ivice Dačića svečanosti pristupanja RH u EU.

Mjesta na kojima su ukopana tijela ubijenih Sotinčana 18. travnja 2013. pokazao je jedan od dvojice bivših mještana Sotina, protiv kojih se u Srbiji vodi istraga zbog sumnje da su 1991. godine u Sotinu ubili 16 civila hrvatske nacionalnosti. Na dvije lokacije pronađeni su posmrtni ostaci trinaestero žrtava.

Zbog zločina u Sotinu hrvatsko je tužiteljstvo 2006. godine podiglo optužnicu protiv 17 okrivljenika, no do danas nitko nije osuđen. Zbog neučinkovitog procesuiranja sotinačkih zločina od strane hrvatskog pravosuđa članovi obitelji žrtava obratili su se Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije. Bez zalaganja članova obitelji žrtava, upornosti i dostave svih raspoloživih podataka i dokaza srbijanskom tužilaštvu u Srbiji ne bi bio pokrenut postupak, a time se ne bi došlo niti do saznanja o lokacijama na kojima su pokopani posmrtni ostaci njihovih najbližih.

B. Začudjuće odluke Vlade RH

1. Europski uhidbeni nalog

Krajem lipnja izmijenjen je *Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije*. Unatoč protivljenju Europske komisije, izmjenama je propisano da će RH provoditi europski uhidbeni nalog samo za kaznena djela počinjena nakon 7. kolovoza 2002. godine.¹ Izmjene, donijete prije nego je navedeni zakon uopće stupio na snagu, začudjuju i zbog toga jer je u srpnju 2010. u Hrvatskom saboru donijet jednoglasno.

Opozicija, predvođena HDZ-om, optužila je vladajuću koaliciju da vremenskim ograničenjem primjene europskog uhidbenog naloga sprječava procesuiranja političkih ubojstava počinjenih za vrijeme SFRJ. Vladajući su, obrazlažajući predložene izmjene, naveli da je vremenska odrednica uvedena jer je izgledno nastupanje zastare kaznenog progona ili izvršenja kazne za djela počinjena prije određenog datuma, no javno su isticali da je glavni razlog vremenskog ograničenja zaštita hrvatskih branitelja od kaznenog progona, zbog univerzalne jurisdikcije pojedinih članica EU.

Načelno smatramo da počinitelje svih kaznenih djela treba privesti pravdi. Ne smatramo opravdanim uvođenje bilo kakvog vremenskog ograničenja u primjeni europskog uhidbenog naloga. Ulazak RH u EU trebao bi pridonijeti boljoj suradnji pravosudnih tijela RH i ostalih članica EU, a s približavanjem ostalih država u regiji EU potrebno je međudržavnim ugovorima riješiti sporna pitanja, spriječiti potencijalne konfliktne situacije i unaprijediti suradnju kako bi što više počinitelja ratnih zločina bilo privedeno pravdi.

¹ Datum stupanja na snagu Okvirne odluke Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002., kojom je uspostavljen ovaj oblik pravosudne suradnje.

Uvođenje vremenske odrednice u javnosti se izravno povezuje sa slučajem Josipa Perkovića, čelnika jugoslavenskih i hrvatskih tajnih službi, kojega pravosudna tijela SR Njemačke terete za organiziranje ubojstva hrvatskoga političkog emigranta Stjepana Đurekovića 1983. godine.

Mada se u RH ne vodi niti jedan kazneni postupak protiv Josipa Perkovića, u kaznenom postupku za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika u zatvorima u Gajevoj ulici u Zagrebu i u Kerestincu (opt. Stjepan Klarić i dr.) Perkovića se dovodi u vezu s počinjenim zločinima. Svjedočeći na glavnoj raspravi oštećenik Dobroslav Gračanin izjavio je da ga je Perković brutalno pretukao u zatvoru u Gajevoj ulici. Perković, *tempore criminis* pomoćnik Ministra obrane i načelnik Uprave SIS-a, ispitan je kao svjedok. Izjavio je da je početkom proljeća 1992. dobio informaciju o zlostavljanjima u Kerestincu. Komisija koju je osnovao potvrdila je zlostavljanja. O svemu je obavijestio ministra Šuška, predsjednika Tuđmana i Josipa Manolića. Preko Mate Laušića zapovijedio je da se odmah smijeni straža, što je i učinjeno. Nije mu bilo poznato da je Laušić 27. travnja 1992. godine prvooptuženog Klarića promaknuo u zapovjednika satnije.

2. Nespremnost da se pitanje naknade parničnih troškova riješi u cijelosti

Problem naplate parničnih troškova članovima obitelji usmrćenih, većinom srpske nacionalnosti, koji su izgubili parnice u kojima su od RH tražili naknadu nematerijalne štete zbog usmrćenja svojih bližnjih još uvijek nije riješen na zadovoljavajući način.

Uredba o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomičan otpis potraživanja od 5. srpnja 2012., kojom je predviđena mogućnost otpisa duga socijalno ugroženim dužnicima, nije se pokazala kao sredstvo rješavanja problema tužitelja/žrtava koji su izgubili parnice u kojima su od RH tražili obeštećenje zbog usmrćenja bližnjih. Od njenog donošenja, naime, nismo zabilježili niti jedan slučaj u kojemu je Ministarstvo financija otpisalo svoje potraživanje prema ovoj kategoriji dužnika.

Iako su izmjenama *Uredbe* od 25. travnja 2013. ublaženi imovinski kriteriji, pa bi broj dužnika čiji će dugovi prema državi biti otpisani trebao biti veći, smatramo da problem (svih) osoba koje su izgubile parnice zbog naknade neimovinske štete neće biti riješen. Potrebno je da Vlada RH posebnom odlukom na jasan i nedvojben način otpiše dužnost plaćanja parničnih troškova svim tužiteljima koji nisu uspjeli u ovim parnicama te omogući povrat sredstava onima koji su već platili troškove ili čija je imovina zaplijenjena ovrhom. Time bi se riješio ovaj urgentni problem i prestalo bi se viktimizirati žrtve.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

III. SUDSKI POSTUPCI

A. Nepravomoćne presude raspravnih vijeća Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju

Dana 29. svibnja **šestorica čelnika Herceg-Bosne i Hrvatskog vijeća obrane nepravomoćno su proglašena krivima.**² Raspravno vijeće je utvrdilo individualnu kaznenu odgovornost optuženih temeljem koncepta udruženog zločinačkog pothvata čiji je cilj bio podjarmljivanje Muslimana i drugih nehrvata koji su živjeli na područjima BiH za koje se tvrdilo da pripadaju Hrvatskoj zajednici (kasnije Republici) Herceg-Bosni kako bi ih s tih prostora protjerali i uspostavili hrvatski teritorij u granicama Banovine Hrvatske iz 1939. godine. Zločini su uključivali zatvaranja u logore, silovanja, ubijanja, pljačku, protupravne deložacije i uništavanje kulturne baštine. Na čelu udruženog zločinačkog pothvata bio je tadašnji predsjednik RH Franjo Tuđman.

Ovakva presuda je u Hrvatskoj naišla na kritiku premijera Milanovića i osudu uglavnom desno orijentiranih političara, kao i velikog dijela javnosti. Mnogo umjereniji je bio predsjednik Josipović, koji je odnose Hrvatske i BiH u vrijeme rata ocijenio „ambivalentnima“, istaknuvši da je bilo grešaka hrvatske politike prema BiH. Mišljenja smo da i aktualna Vlada RH prema zločinima nad muslimanskim i drugim nehrvatskim stanovništvom mora zauzeti jasan stav, kao što je ranije učinio bivši predsjednik Stjepan Mesić, jasno se distancirajući prema politici koja se vodila prema BiH.

Dan nakon presude čelnicima Herceg-Bosne **raspravno vijeće MKSJ nepravomoćno je oslobodilo čelnike Državne bezbednosti Srbije** Jovicu Stanišića i Franka Simatovića optužbe za zločine počinjene nad nesrbima u Hrvatskoj i BiH od 1991. do 1995. godine. Zločini koje su, izvan razumne sumnje, počinili pripadnici jedinica Državne bezbednosti za posebne namjene Srbije (Crvene beretke), Škorpiona, Srpske dobrovoljačke garde i Policije SAO Krajine, nisu pripisani optuženim čelnicima Državne bezbednosti Srbije.

Presuda je izazvala šok i nevjericu u Hrvatskoj i BiH, ali i kod dijela srbijanske javnosti nesklonoj bivšem Miloševićevom režimu.³

U suprotnom mišljenju, priloženom uz presudu, sutkinja raspravnog vijeća Michele Picard navela je kako smatra da „čvrsta podrška“ i „bliske veze“ koje su optuženi održavali sa jedinicama koje su činile zločine pokazuje njihovu „ključnu ulogu“ u procesu etničkog čišćenja područja koje su Srbi smatrali svojim, da su imali kontrolu nad osobama koje su „direktno odgovorne za etničko čišćenje“, poput Hadžića, Martića i Arkana, kao i da su aktivno surađivali sa Karadžićem i Mladićem tako što su obučavali njihove ljude za napade u kojima su nesrbi protjerivani. Sve su radili sa sviješću da se zločini čine i da će biti počinjeni. Ako se pored svega ne zaključi da su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine u Hrvatskoj i BiH, međunarodno pravo, smatra sutkinja Picard, ulazi u „mračno područje“ u kojem „zakon zastrašuje samo male ljude i u obzir uzima samo sitna nedjela“.

Suprotno mišljenje sutkinje Picard, oštri tonovi koje su rabili suci Pocar i Agius u suprotnim mišljenjima u žalbenom postupku u predmetu Gotovine i Markača te navodi suca Frederika Harhoffa o nedozvoljenim utjecajima predsjednika MKSJ Theodora Merona na suce Tribunala kako bi donosili politički motivirane odluke naveli su više od stotinu osoba iz javnog života, predstavnika medija i organizacija civilnog društva iz država u regiji da upute otvoreno pismo Glavnom tajniku UN-a zahtijevajući istragu o zbivanjima na MKSJ.

² Jadranko Prlić osuđen je na 25, Bruno Stojić, Slobodan Praljak i Milivoj Petković na po 20, Valentin Ćorić na 16, a Berislav Pušić na 10 godina zatvora.

³ Primjerice, Žarko Korać, potpredsjednik Narodne skupštine Srbije i lider oporbene Socijaldemokratske unije, neposredno nakon objave presude izjavio je za Hrvatsku radioteleviziju da Stanišića i Simatovića smatra „srcem tame Miloševićevog režima“ i „organizatorima svega što se događalo u Hrvatskoj i BiH“.

Porazna je činjenica da nitko od pripadnika državnog i vojnog vrha Srbije, izuzev niže rangiranih zapovjednika JNA⁴, nije na MKSJ osuđen za zločine počinjene na području Hrvatske. Očekuje se još samo, u listopadu ove godine, prvostupanjska odluka u predmetu optuženog Vojislava Šešelja.

B. Procesuiranje zločina u regiji: Protokol o suradnji između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine – otvaranje puta ka efikasnom procesuiranju počinitelja zločina

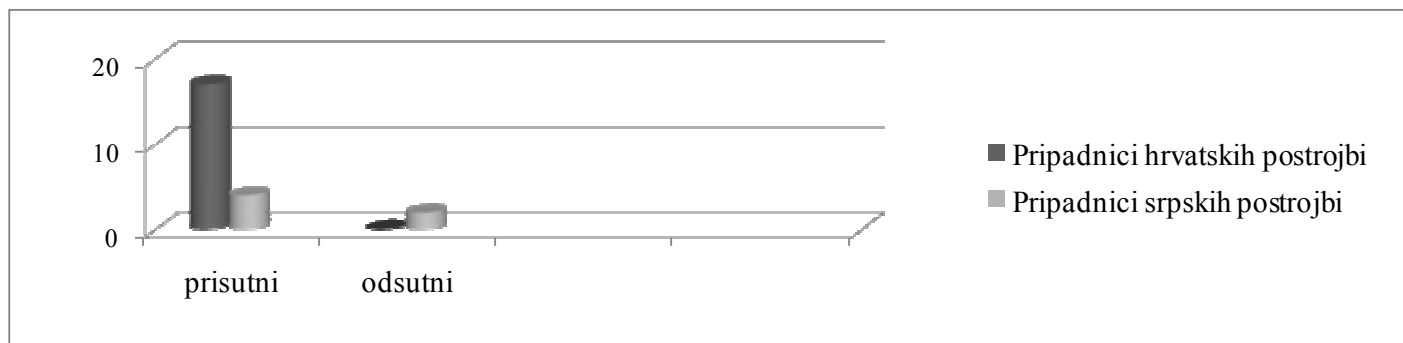
Nakon što je 31. siječnja 2013. godine, nakon višegodišnjeg pregovaranja i nekoliko odgoda, potpisan protokol o suradnji između Tužiteljstva BiH i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, 3. lipnja potpisan je i protokol o suradnji u procesuiranju počinitelja ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i zločina genocida između Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Tužiteljstva BiH.

Počinitelji ratnih zločina zlorabili su dvojna državljanstva, jer RH i BiH ne izručuju vlastite državljane drugim državama, pa su počinitelji bijegom iz države u kojoj su počinili zločine doveli pravosuđe u „pat poziciju“ i izbjegavali procesuiranje. Zbog toga su se tužiteljstva usuglasila izmjenjivati informacije, podatke i dokaze. U konačnici bi to omogućilo procesuiranje počinitelja u državi u kojoj se nalaze.

Prema procjeni Glavnog tužitelja BiH Gorana Salihovića na osnovi ovog sporazuma moglo bi se otvoriti pedesetak predmeta. Zbog priljeva novih predmeta u DORH-u se spremaju ojačati odsjeke za ratne zločine u četiri županijska državna odvjetništva.

C. Praćeni postupci u Hrvatskoj

Od 14 postupaka u kojima se glavne rasprave aktivno održavaju, 9 se vodi protiv ukupno 17 pripadnika hrvatskih postrojbi, dok se 5 postupaka vodi protiv ukupno 6 pripadnika srpskih postrojbi.⁵ Suđenjima prisustvuju svi optuženi pripadnici hrvatskih postrojbi. Dvojici pripadnika srpskih postrojbi sudi se *in absentia*, dok četvorica prisustvuju suđenjima.⁶

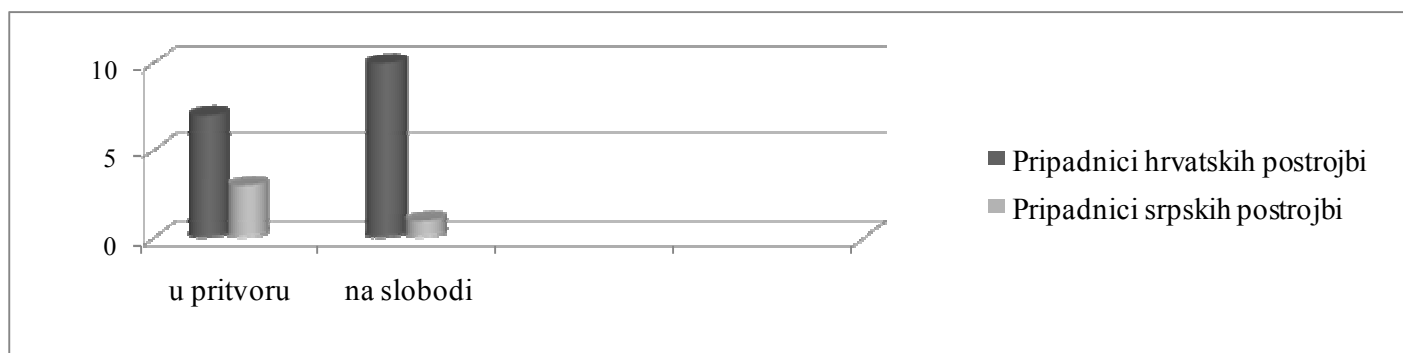
⁴ Miodrag Jokić i Pavle Strugar osuđeni su za zločine počinjene na području Dubrovnika, a Mile Mrkšić i Veselin Šljivančanin za zločine na području Vukovara.

⁵ Tijekom prvog tromjesečja 2013. godine glavne rasprave su održavane u 17 kaznenih postupaka ratnih zločina.

⁶ Tablični prikaz praćenih glavnih rasprava na županijskim sudovima i sjednica na VSRH nalazi se u priloženom dokumentu.

Od 17-orice pripadnika hrvatskih postrojbi, 10-orica se trenutno brane sa slobode, a 7-orica su pritvorena. Trojica pripadnika srpskih postrojbi su pritvorena, a jedan se brani sa slobode.

U daljnja četiri postupka, u odnosu na desetoricu pripadnika srpskih postrojbi, glavne rasprave su zakazivane, no nisu održane jer se okrivljenici nisu odazvali pozivima na raspravu, nisu dostupni hrvatskim pravosudnim tijelima, a nisu donesena rješenja da će im se suditi u odsutnosti.

Prvostupanjske presude su donesene u 2 predmeta, u odnosu na 7-oricu pripadnika hrvatskih postrojbi. Jedan je osuđen, dok su 6-orica oslobođena optužbe ili je optužba u odnosu na njih odbijena.

1. Postupci protiv pripadnika hrvatskih postrojbi

a. Prvostupanjske presude

aa) *Prva nepravomoćna osuda za „Oluju“ – zbog ubojstva dvoje starih srpskih civila i jednog zarobljenog srpskog vojnika samo 5 godina i 10 mjeseci zatvora!*

Na Županijskom sudu u Splitu 13. lipnja 2013. godine Božo Bačelić proglašen je krivim jer po završetku Vojno-redarstvene akcije „Oluja“ usmrtio stariji bračni par srpske nacionalnosti, koje je zatekao ispred njihove kuće. Pored toga, proglašen je krivim što je usmrtio zarobljenog pripadnika tzv. Vojske RSK. Za počinjenje oba kaznena djela izrečena mu je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 5 godina i 10 mjeseci.

Protiv trojice suokrivljenika, u inkriminirano vrijeme ročnih vojnika HV-a, optužba je odbijena zbog zastare kaznenog progona ili je donesena oslobađajuća presuda.⁷

⁷ Sva četvorica okrivljenika uhićena su još 2001. godine. Na Županijskom sudu u Šibeniku 2002. svi su oslobođeni optužbe, no VSRH je 2007. godine tu presudu ukinuo. Nakon toga je Bačelić bio u bijegu pa je postupak mirovao do travnja 2012., kada je izručen iz Njemačke.

Za ratne zločine počinjene tijekom i nakon „Oluje“ još uvijek nitko nije pravomoćno osuđen!

U *Bazi podataka* DORH-a evidentirano je ukupno 27 ratnih zločina (167 žrtava) počinjenih za vrijeme i nakon „Oluje“. Počinitelji 24 zločina (155 žrtava) potpuno su nepoznati. Pred hrvatskim sudovima za zločine počinjene za vrijeme i nakon „Oluje“ vođeni su, ili se vode, tek tri kaznena postupka – protiv ukupno 10 osoba:

– zbog usmrćenja šestoro starijih srpskih civila u Gruborima za vrijeme akcije Oluja – Obruč optuženi su pripadnici specijalne policije Frano Drljo i Božo Krajina. Kazneni postupak bio je pokrenut protiv pet osoba, no obustavljen je u odnosu na Berislava Garića te Igora Benetu, koji je izvršio samoubojstvo. U tijeku je istraga protiv Željka Sačića, tadašnjeg zamjenika zapovjednika specijalne policije Mladena Markača;

– u postupku protiv Bože Bačelića, Ante Mamića, Luke Vuke i Jurice Ravlića, koje se tereti za usmrćenje dvoje starijih supružnika srpske nacionalnosti u Prokljanu te jednog ratnog zarobljenika u Mandićima, donesena je prvostupanjska presuda – osuđujuća u odnosu na Bačelića te oslobađajuća ili odbijajuća u odnosu na ostale;

– 2001. godine zbog usmrćenja troje civila u Laškovcima i Dobropoljcima vođena je istraga protiv Mate Šindije, no tužiteljstvo je zbog nedostatka dokaza odustalo od kaznenog progona.

Za kaznena djela počinjena tijekom i nakon „Oluje“ pred hrvatskim sudovima procesuirano je 3728 osoba, od kojih je 2380 i osuđeno. Uglavnom se radi o počiniteljima pljački i paleži. Tako je za kaznena djela protiv imovine: krađa, teških krađa, razbojništava, ..., osuđeno čak 2287 osoba. Za ubojstva je osuđeno 14 osoba, a za silovanja i ostala kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa 11 osoba.

Podaci o žrtvama „Oluje“

Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava (HHO) na području oslobođenom vojnom akcijom evidentirao je 677 civilnih žrtava te oko 20.000 uništenih (spaljenih, srušenih ili temeljito oštećenih) objekata.

Prema evidencijama Uprave za zatočene i nestale Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, ekshumirano je 679 osoba, dok se još 563 osobe vode kao nestale.

Evidencija DORH-a sadrži podatke o 214 smrtno stradale osobe, od kojih su 167 stradale kao žrtve kaznenog djela ratnog zločina, a 47 kao žrtve kaznenog djela ubojstva. S obzirom na bitno različite podatke, DORH je naveo da se često ne razlikuju žrtve kaznenih djela ubojstava i kaznenih djela ratnih zločina od žrtava rata – za koje ne postoji kaznena odgovornost zaraćenih strana za njihovu smrt.

Na gradskom groblju u Zadru početkom svibnja ekshumirani su posmrtni ostatci 44 osobe srpske nacionalnosti stradale tijekom „Oluje“. Žrtve su asanirane s šireg zadarskog područja i ukopane 1995. godine. Riječ je o pripadnicima srpskih oružanih snaga, ali dijelom i o civilima.

bb) Trojica pripadnika „Puma“ nepravomoćno oslobođeni optužbe za ubojstvo civila tijekom akcije „Južni potez“

Presudom Županijskog suda u Zagrebu od 23. svibnja 2013. trojica bivših pripadnika 7. gardijske brigade HV-a Tihomir Šavorić, Ivica Krklec i Alen Toplek nepravomoćno su oslobođeni optužbe da su u listopadu 1995. na području mjesta Dabrac i Bočac (između Mrkonjić Grada i Banja Luke, BiH) usmrtili četvero nepoznatih civila.⁸ Optuženi Krklec, koji je u policiji priznao krivnju i teretio Šavorića i Topleka, na sudu je promijenio iskaz.

⁸ Tihomir Šavorić je u listopadu 2011. osuđen na šest godina zatvora zbog strijeljanja zarobljenog pripadnika Vojske Republike Srpske tijekom akcije „Maestral 2“, u rujnu 1995. godine u zaseoku Halapići u BiH.

b. Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Tijekom izvještajnog razdoblja započele su ili su nastavljene rasprave u slijedećim postupcima:

- protiv Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka, zbog likvidacije 26-ero građana Siska srpske nacionalnosti;
- protiv Frane Drlje i Bože Krajine, zbog likvidacije šestero starijih civila u Gruborima u blizini Knina nakon završetka „Oluje“;
- protiv Tomislava Merčepa, ratnog savjetnika u MUP-u, zbog naređivanja protupravnih uhićenja, zlostavljanja i likvidacija civila sa područja Kutine, Pakraca i Zagreba⁹;
- protiv Ante Babca i Miše Jakovljevića, zbog likvidacije jednog ratnog zarobljenika na Miljevačkom platou;
- protiv Mirka Sivića, zbog likvidacije dvojice civila u Osijeku;
- protiv Velibora Šolaje, zbog likvidacije jedne ženske osobe u Medačkom džepu;
- protiv Josipa Krmpotića, zbog nesprječavanja strijeljanja četvorice neidentificiranih vojnika tzv. Vojske RSK te zapovijedi za paljenje i rušenje kuća stanovništva srpske nacionalnosti u Medačkom džepu.

c. Sjednice žalbenih vijeća VSRH

Tijekom izvještajnog razdoblja održane su sjednice žalbenih vijeća VSRH u slijedećim postupcima:

- dana 16. svibnja 2013. godine potvrđena je presuda Županijskog suda u Zagrebu kojom je okr. Željko Gojak osuđen na 9 godina zatvora zbog usmrćenja Dragice Ninković i maloljetne Danijele Roknić u karlovačkom naselju Sajevec u listopadu 1991.;
- dana 6. svibnja 2013. održana je sjednica žalbenog vijeća VSRH po žalbama na presudu Županijskog suda u Zagrebu od 24. listopada 2011. kojom su okrivljenici Tihomir Šavorić i Nenad Jurinec osuđeni na po 6 godina, a Antun Novačić na 5 godina zatvora zbog počinjenja kaznenog djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, Robert Precehtjel i Robert Berak na po 2 godine zbog pomaganja u počinjenju kaznenog djela, a Emil Črnčec i Goran Gaća oslobođeni optužbe. U inkriminiranim događajima u rujnu 1995. u Mliništu i Halapićima u BiH usmrćena su šestorica zarobljenih vojnika Vojske Republike Srpske. Odluka VSRH nije nam poznata.

2. Postupci protiv pripadnika srpskih postrojbi

a. Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Tijekom izvještajnog razdoblja aktivne su rasprave u tek tri predmeta u kojima su optuženi pripadnici srpskih postrojbi:

- na Županijskom sudu u Karlovcu u predmetu opt. Marka Bolića, kojeg se tereti da je u Podvožiću usmrtio dvojicu pripadnika hrvatskih postrojbi koji su prethodno položili oružje i predali se¹⁰;
- na Županijskom sudu u Rijeci u predmetu nedostupnog optuženika Zdravka Pejića, kojeg se tereti da je u studenome 1991. u Saborskom usmrtio jedan bračni par hrvatske nacionalnosti;

⁹ Merčepa se tereti za nezakonito lišavanje slobode 52 osobe, od kojih su 43 ubijene, a još tri se vode kao nestale.

¹⁰ Kazneno djelo kvalificirano je kao protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja iz čl. 124. st. 1. i 2. OKZ RH.

- na Županijskom sudu u Osijeku u predmetu optuženih Ljubinka Radoševića i Vojislava Grčića, koje se tereti za silovanje jedne ženske osobe i zlostavljanje članova njezine obitelji u Dalju u kolovozu 1991. godine.

b. Sjednice žalbenih vijeća VSRH

Tijekom izvještajnog razdoblja održana je sjednica žalbenog vijeća VSRH u predmetu opt. Petra Mamule, koji je presudom Županijskog suda u Osijeku u petom (četvrtom ponovljenom) postupku 10. veljače 2012. osuđen na 3 godine i 6 mjeseci zatvora zbog fizičkog zlostavljanja katoličkog svećenika u Baranji 1991. godine. Odluka VSRH nije nam poznata.

c. Istrage i optužnice

Prema priopćenjima županijskih državnih odvjetništava tijekom drugog kvartala 2013. godine podignute su optužnice protiv dvije osobe te je donijet nalog o provođenju istrage protiv jedne osobe:

- ŽDO u Rijeci početkom svibnja podiglo je optužnicu protiv dvojice državljanina Republike Srbije, nedostupnih državnim tijelima RH, koje se tereti da su u rujnu 1991. u mjestu Donji Hrastovac (općina Hrvatska Kostajnica) usmrtili tri civilne osobe hrvatske nacionalnosti te pet pripadnika MUP-a RH;
- ŽDO u Osijeku krajem lipnja naložilo je provođenje istrage protiv državljanina Republike Srbije, nedostupnog hrvatskom pravosuđu, zbog postojanja osnova sumnje da je od 15. listopada do kraja 1991. u Opatovcu u više navrata silovao jednu žensku osobu.

Predmet opt. Rade i Dušana Ivkovića – novi Kazneni zakon blaži za počinitelje ratnog zločina silovanjem

VSRH je krajem siječnja 2013. u odluci o kazni preinačio presudu Županijskog suda u Osijeku iz rujna 2012. kojom su Rade i Dušan Ivković osuđeni zbog silovanja jedne ženske osobe u Vukovaru 1991. godine. Radi Ivkoviću kazna je smanjena sa 8 na 6 godina, a Dušanu Ivkoviću je povećana za 6 mjeseci pa je u konačnici također osuđen na 6 godina zatvora. Obojica su trenutno nedostupni hrvatskom pravosuđu.

VSRH je primijenio novi Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12), koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine. Prema čl. 91. st. 2 navedenog zakona za ratni zločin počinjen silovanjem, spolnim porobljavanjem, prisiljavanjem na prostituciju, trudnoću, sterilizaciju ili koji drugi oblik spolnog nasilja počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje tri godine. Navedeni zakon VSRH je primijenio jer je blaži za počinitelja od Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske, kojim je za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. propisan viši minimum – od 5 godina zatvora.

Tek ukoliko je kazneno djelo počinjeno prema velikom broju ljudi ili na osobito okrutan ili podmukao način, prema novom KZ-u počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora propisanom čl. 91. st. 1 – od minimalno 5 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Na taj način silovanje u nekvalificiranim oblicima nije izjednačeno sa mučenjem ili nečovječnim postupanjem, taksativno navedenima u čl. 91. st. 1 novog KZ-a.

Nažalost, iz navedenog proizlazi da novo zakonodavstvo ne slijedi praksu i postignuća MKSJ u procesuiranju seksualnog nasilja. U predmetu *Mucić i dr.* silovanje je kvalificirano kao vrsta mučenja. Suci MKSJ su izričući 1998. godine presudu u tome predmetu naveli: „Nesporno da se djelo silovanja može smatrati mučenjem prema običajnom međunarodnom pravu (...) Raspravno vijeće smatra silovanje bilo koje osobe činom dostojnim prezira, kojim se vrijeđa sama suština ljudskog dostojanstva i fizičkog integriteta.“

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

IV. OBEŠTEĆENJE ŽRTAVA I ČLANOVA NJIHOVIH OBITELJI

1. Postupci za naknadu štete zbog smrti bliske osobe – potreba postizanja nagodbi kako bi se prestalo viktimizirati žrtve

Nepostojanje pravomoćne osude počinitelja zločina za posljedicu najčešće ima neuspjeh članova obitelji/tužitelja u parnicama za naknadu štete zbog smrti bliske osobe. Tužitelji uglavnom uspijevaju samo ukoliko je prethodno u kaznenom postupku utvrđena odgovornost počinitelja. No zbog velikog broja neprocesuiranih zločina ili neadekvatno provedenih kaznenih postupaka žrtve mogu očekivati uspjeh u postupcima pred Europskim sudom za ljudska prava (ESLJP).

Od ukupno 1223 odluke i presude donesene u odnosu na Republiku Hrvatsku, ESLJP do sada je u najvećem broju slučajeva (851) odluke i presude donio u vezi potencijalnih ili utvrđenih povreda iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda - *Pravo na pravično suđenje*. U 34 slučaja odluke i presude donesene su u odnosu na povrede iz članka 2. - *Pravo na život*, a u 113 slučaja u odnosu na povrede iz članka 3. Konvencije - *Zabrana mučenja*.

Da je RH neprovođenjem učinkovitih istraga za usmrćenja počinjena za vrijeme rata prekršila članak 2. Konvencije, ESLJP je utvrdio u slučajevima **Skendžić i Jularić**. U nekim slučajevima ESLJP je našao da se zbog neprovedenih ili neučinkovitih istraga članovi obitelji ubijenih civila mogu smatrati izloženim nečovječnom postupanju od strane države, što je regulirano već spomenutim člankom 3. Konvencije.

Hrvatske vlasti dužne su provesti djelotvorne istrage, odnosno poduzeti sve mjerodavne i odgovarajuće korake koji mogu dovesti do otkrivanja počinitelja i njihovog privođenja pravdi, inače krše obveze iz članka 2. Konvencije.

U posljednjih nekoliko mjeseci značajan je porast broja slučajeva pred ESLJP u kojima se upire na povrede iz članka 2. Konvencije. U nekim slučajevima ukazuje se i na povrede članka 3. te članka 14. – *Zabrana diskriminacije*.

Nagodbama između oštećenika/tužitelja i tužene Republike Hrvatske država bi se riješila tereta vrlo izvjesnog plaćanja odšteta zbog neprovođenja adekvatnih kaznenih progona počinitelja. Prekinula bi se ili barem ublažila viktimizacija bliskih srodnika ubijenih.

Kazneni postupak protiv Vjere Solar – agonija majke usmrćene mlade Sisčanke

Proteklih mjeseci na Općinskom sudu u Sisku vođen je postupak protiv Vjere Solar, radi kaznenog djela klevete.

Postupak je privatnom tužbom pokrenuo Silvio Benčina. Smatrao je da ga je Vjera Solar, iskazom kojeg je dala 19. rujna 2012. u postupku koji se vodi protiv Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka za zločine počinjene nad srpskim civilima u Sisku, a koji su prenijeli i komentirali brojni mediji, „oklevetala“ i nanijela mu duševne boli.

U svom iskazu Vjera Solar govorila je o svojim saznanjima o okolnostima u kojima je 17. rujna 1991. u središtu Siska, hicem kroz prozor stana u kojemu se nalazila, pogođena i usmrćena njena kćerka Ljubica. Između ostalog rekla je i da ju je prije nekoliko godina iz gosičkog zatvora nazvao Ivan Božurić i rekao joj da je njezinu kćerku ubio Silvio Benčina. Božurić je kasnije opovrgao da je Vjeri Solar rekao tko je ubojica njene kćeri, no početkom svibnja ubijen je u Sisku pa nije ispitan u postupku koji je Benčina pokrenuo protiv Vjere Solar.

Vjera Solar godinama se zalaže za procesuiranje zločina počinjenih u Sisku ranih devedesetih. Osnovala je Građansku udrugu protiv nasilja Sisak te je prikupila podatke o stotinjak žrtava. Dvadesetak godina suočava sa brojnim negodovanjima, uvredama, prijetnjama smrću, tužbama, odbijenim odštetnim zahtjevima i obvezom plaćanja parničnih troškova.

Iako je Vjera Solar u predmetu u kojemu je svjedočila samo rekla što joj je poznato, što je i dužnost svjedoka, suočena je s kaznenim progonom od strane privatnog tužitelja. No 10. srpnja Benčina je ipak odustao od tužbe pa su nevolje Vjere Solar bar djelomično ublažene.

2. Status civilnih žrtava – niti u trenutku ulaska RH u EU nije adekvatno riješen status civilnih žrtava rata

S 1. srpnja stupio je na snagu *Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela*. Donesen je na temelju *Europske konvencije o kompenzaciji žrtava kaznenih djela nasilja*, koja obvezuje države članice na osiguranje kompenzacije štete u slučajevima namjernih kaznenih djela i usmrćenja uslijed počinjenja nasilnih djela. Naknadu na načelima društvene solidarnosti i pravednosti daje RH, neovisno o tome je li kazneni postupak proveden. No s obzirom da je uvjet da se zahtjev za naknadom podnese najkasnije u roku od 6 mjeseci nakon počinjenja kaznenog djela, žrtve ratnih zločina navedenim zakonom nisu obuhvaćene.

U trenutku ulaska RH u EU brojne civilne žrtve rata nisu primjereno obeštećene. Mada je od početka rata prošlo više od dvadeset godina, nema političke volje za rješavanjem statusa civilnih žrtava rata. Aktualna Vlada slijedi greške prethodnika, iako je dužna napraviti konstruktivne iskorake. Društvena solidarnost i pravednost i dalje izostaje.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Projekt financijski podržavaju i veleposlanstva Švicarske Konfederacije, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, Kraljevine Nizozemske te Kraljevine Norveške.

